

מסכת בבא בתרא – שבוע מספר 13

הלימוד השבועי: מי כתב את סוף התורה – מי כתב את מות הכותבים?

שלום,

השבוע נרחיב בשאלה מי כתב את סוף התורה, סוגיה קצרה המרובה בפרשנויות ובנוסחאות, הטומנת בחובה שאלות יסוד ביחס לתורה ותפיסת קדושתה. בשבוע הבא נלמד לקראת שבועות ואחרי שבועות נתחיל רצף סוגיות הדנות באיוב הדמות הספר והמסר. לימוד פורה

הלימוד השבועי

דף טו עמוד א אמר מר יהושע' -טו עמוד א 'תרי הימן הוו'

פסוקי סיום התורה

- מה עומד מאחורי המחלוקת מי כתב את שמונת הפסוקים האחרונים בתורה?
 - כיצד יסביר מי שאמר שכתבם יהושע – מדוע אם הם חסרים ספר התורה פסול?
- מחלוקת זו פותחת לדין את השאלה מה מגדיר את קדושת התורה ומבחין אותה מספרי הנביאים? ומה היחס בין התורה לנבואת משה?
- רבי חיים בן עטר (מחצית הראשונה של המאה ה-18 מרוקו – ירושלים) נוקט עמדה חד משמעית בסוגית הגמרא. ראו א יחסו למפרש קדום ולאחת הדעות בגמרא – כיצד ניתן להסביר שלילה זו? (תוכלו לראות את דברי ראב"ע במקראות גדולות דברים לד א)
 - אור החיים על דברים פרק לד פסוק ו
- וראיתי להרב ר' אברהם בן עזרא שכתב שיהושע כתב כן – ואין ראוי לכתוב כדברים האלה בפשטי הכתובים, שמשא לא השלים הספר תורה שמסר ללוים, שבאוני שמעתי מבני עמנו מסתבכים בדבר זה ומסעפים מזה כפירה בתורה, וזו היא טענת הגוים שמבני ישראל תקנו המכתב ונמצא בה מה שלא היה ולא היה מה שהיה וישתקע הדברים ודומיהם, הסבי עיניך מנגדם והעיקר שכל הספר תורה כתבו משה, וכאומרם (ב"ב טו) השלימו בדמע:
 - מה הכוונה ש'משה כתב את התורה'? ראו מספר הצעות שמביא הרמב"ן:
 - רמב"ן בראשית הקדמה
 - ועל כל פנים היה נכון שיכתוב בתחלת ספר בראשית וידבר אלהים אל משה את כל הדברים האלה לאמר. אבל היה הענין להכתב סתם מפני שלא כתב משה רבינו התורה כמדבר בעד עצמו כנביאים שמזכירים עצמם כמו שנאמר ביחזקאל תמיד ויהי דבר ה' אלי בן אדם. וכמו שנאמר בירמיה ויהי דבר ה' אלי לאמר. אבל משה רבינו כתב תולדות כל הדורות הראשוני ויחוס עצמו ותולדותיו ומקרו כשלישי המדבר. ולכן יאמר וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו כמדבר בעד שנים אחרים ומפני שהענין בן לא נזכר משה בתורה עד שנולד ונזכר כאילו אחר מספר עליו ואל יקשה עליך ענין משנה התורה שמדבר בעד עצמו ואתחנן ואתפלל אל ה' ואומר כי תחלת הספר הוא אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל והנה הוא כמספר דברים בלשון אמרם. והטעם לכתובת התורה בלשון זה מפני שקדמה לבריאת העולם אין

"ט אייר תשע"ג

צריך לומר ללידתו של משה רבינו כמו שבא לנו בקבלה שהיתה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה. הנה משה כסופר המעתיק מספר קדמון וכותב ולכן כתב סתם אבל זה אמת וברור הוא שכל התורה מתחלת ספר בראשית עד לעיני כל ישראל נאמרה מפיו של הקב"ה לאזונו של משה כענין שאמר להלן (ירמיה ל"ו) מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו

▪ המדרש בספרי נותן אפשרויות נוספות לכותב סוף התורה:

ספרי דברים פסקא שנו ד"ה (ה) וימת

וימת שם משה, איפשר שמת משה וכותב וימת שם משה אלא עד כאן כתב משה מיכן ואילך כתב יהושע רבי מאיר אומר הרי הוא אומר ויכתוב משה את התורה הזאת איפשר שנתן משה את התורה כשהיא חסירה אפילו אות אחת אלא מלמד שהיה משה כותב מה שאמר לו הקדוש ברוך הוא כתוב כענין שנאמר +ירמיה לו יח+ ויאמר אליהם ברוך מפיו יקרא אלי. רבי אליעזר אומר בת קול יוצאת מתוך המחנה שנים עשר מיל על שנים עשר מיל והיתה מכרזת ואומרת מת משה סמליון אמר וימת שם משה. ומנין אתה אומר מחילה היתה יוצאה מקבורתו של משה לקבורתם של אבות נאמר כאן וימת שם משה ונאמר להלן +בראשית מט לא+ שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו, ויש אומרים לא מת משה אלא עומד ומשרת למעלה נאמר כאן שם ונאמר להלן +שמות לד כח+ ויהי שם עם ה'.

כותב בדמע

▪ מה פירוש הביטוח 'משה כותב בדמע'?

▪ מה תפקידן של הדמעות? ממה הן נובעות – למה משה בוכה?

▪ להלן פירושים מעט מפתיעים – ימו לב לשינוי נוסח בסוגיה:

ספר תפארת שלמה על מועדים – לחג הסוכות

וזה הענין שאמרו בגמ' (מנחות ל, א) כי שמונה פסוקים שבסוף הספר תורה הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע ר"ל כי באותן הפסוקים שבסוף הספר שם כתוב גדולת מעלות משרע"ה וכל המופתים אשר עשה (דברים לד, ז) ואשר ידעו ד' פנים אל פנים. והמעלות האלו לא רצה משה לכתוב על עצמו אך אשר צוהו הש"י לכך כותב בדמע לומר מה אני לכל המעלות האלה.

חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף טו עמוד א

יש שגורסין הקב"ה אומר ומשה כותב ומכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע. פי' וההפרש שביניהם כי הראשונים נכתבים בדיו והאחרונים נכתבים בדמע, וכן כתב הרמ"ה ז"ל, ויש גורסין עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב, כלומר שהיה חוזר הפסוק קודם שיכתבנו מרוב חיבה וכדי שלא יטעה בה, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע, כלומר שהיה כותב ובוכה ולא היה חוזר הפסוק מרוב צער, והיינו דאמרין כמה דכתיב להלן מפיו יקרא את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר, כי מפני הצער לא היה אומר וכותב, ולפירוש הראשון מסתייעין מן הכתוב לענין מה שאמרו כי הקב"ה אומר ומשה כותב בדיו כענין שאומר בפסוק הזה, ואין לזה טעם.

יחיד קורא אותן

י"ט אייר תשע"ג

מה פירוש ההוראה/הנחיה שיחיד קורא? במקורות הבאים לפחות 4 פירושים שונים? נסו לחשוב מה משמעות ההבדלים?

תוספות מסכת בבא בתרא דף טו עמוד א

שמונה פסוקים שבתורה – ואומר ר"ת דיחיד קורא בלא הפסקה שלא יקראו שנים זה ד' פסוקים וזה

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יג הלכה ו

שמונה פסוקים שבסוף התורה מותר לקרות אותם בבית הכנסת בפחות מעשרה, אע"פ שהכל תורה היא ומשה מפי

הגבורה אמרם הואיל ומשמען שהם אחר מיתת משה הרי נשתנו ולפיכך מותר ליחיד לקרות אותן. /השגת הראב"ד/

שמונה פסוקים שבסוף התורה כו' עד מותר ליחיד לקרותן. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ לא שמענו דבר זה מעולם ומה

שאמרו יחיד קורא אותן לומר שאינו מפסיק בהן והכי איתא בירושלמי במגלה, ובמקומות הללו נהגו שהעולים לקרות

בתורה הוא לבדו קורא ואין החזן קורא עמו, ומה שכתב הוא ענין זרות הוא מאד והצבור היכן הלכו עכ"ל. +

שיטה מקובצת מסכת בבא בתרא דף טו/א

שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם. כלומר הקורא פסוקים שלפניהם אינו רשאי לגמור עד סוף התורה שנמצא קורא

מה שכתב משה עם מה שכתב יהושע אלא מפסיק ועולה אחר וקורא פסוקים אלו בפני עצמם כדי שיהא ניכר שלא כתבן

משה אלא יהושע. פירוש אחר יחיד קורא אותם כלומר ואינו רשאי להפסיק בהם כדי שלא יהא ניכר שיהושע הוא כתבן.

הר"ן מיגש ז"ל:

איתן האזרחי והימן

מקרא – תהלים פט ומלכים א פרק ה פס' יא.

עיינו שם במפרשים לראות מדוע נקרא אברהם איתן האזרחי? רד"ק למשל בכלל לא חושב שמדובר באברהם.